

מצד צין, גן לאומי גן הפסלים צילום אורית בורטניק

מצד לצד

בחודש אוקטובר סיימו צוותי השימור של רשות הטבע והגנים את עבודות השימור במצד צין, הנמצא בגן לאומי גן הפסלים, מצפון מערב לראש מעלה צין ובסמוך לשדה בוקר. המצד נבנה בתקופה הביזנטית. בתקופה זו, כחלק מהמאבק הטריטוריאלי בין הנצרות לאיסלם, חלה נסיגה של האימפריה הביזנטית לכוון פנים הארץ, ומצד צין שימש כמוצב קדמי שהגן על השיירות שעברו מכיוון פטרה לעבר עזה, בדרך העתיקה "דרב אל סולטאן". המצד, הממוקם מעל בקעת צין, היווה נקודת שליטה טובה על השיירות בקטע מבקעת צין למישור צין בואכה חלוצה. בחפירות ארכיאולוגיות התגלה במקום מבנה בעל שני מגדלים רבועים שביניהם שער כניסה, ונמצאו במקום שברים של קנקנים, סירי בישול מהתקופה הביזנטית, מטבעות וחרסים מהתקופה. במבנה שומרו הקירות, בסיוע משפחתו של נועם ברנע ז"ל אשר נפל בדרום לבנון ב־1999 ומונצח באתר. כמו כן הוצב שלט הסבר, והוכשר שביל הליכה קל המוביל למצד.

האור בקצה המסדרון

מדינת ישראל מתפתחת בקצב מהיר, ושטחים פתוחים בה הופכים לאזורים מיושבים על חשבון הטבע והנוף, וכתוצאה מכך גדלה הפגיעה גם בשטחים הטבעיים. רשות הטבע והגנים אימצה את הגישה המכונה "מסדרונות אקולוגיים", המיושמת בעולם ונסמכת על תיאוריות אקולוגיות. גישה זו מציגה בפני מוסדות התכנון בישראל חשיבה תכנונית ייחודית, מותאמת למציאות התכנונית הישראלית העכשווית, ומכוונת לשמירה על רציפות השטח הפתוח בהיבטים אקולוגיים, דמוגרפיים ואבולוציוניים. בחודש דצמבר האחרון הפיקה הרשות מסמך מקיף בשם "מסדרונות אקולוגיים - מהלכה למעשה, עקרונות והנחיות לתכנון ולממשק מסדרונות אקולוגיים בישראל". לדברי דותן רותם, אקולוג שטחים פתוחים, "המסמך בוחן את השטחים הפתוחים השונים, וממליץ למתכננים, לקובעי מדיניות ולמנהלי שטחים פתוחים לגבי הפעולות שבהן כדאי לנקוט על מנת לשמור את השטחים האלה

מתפקדים מבחינה אקולוגית, בדגש על יכולת התנועה של בעלי חיים וצמחים במרחבים אלה". מינהל התכנון, בעדכון תכנית המתאר הארצית המשולבת לבנייה, לפיתוח ולשימור (תמ"א 35), אימץ את עיקרון המסדרונות האקולוגיים והוסיף סימון לכך במפות ובתכניות. את החוברת אפשר להוריד מאתר האינטרנט של רשות הטבע והגנים www.parks.org.il

חיידקים בשירות הטבע

לפני כשנה זוהמה שמורת הטבע עברונה, הנמצאת בערבה הדרומית מצפון לעיר אילת, במיליוני קוב של נפט גולמי. מאות עצי שיטה נפגעו מהנפט, ואיתם צמחים רבים נוספים וחיות בר. אנשי רשות הטבע והגנים נזעקו למקום ועשו לילות כימים לניקוי השמורה מהזיהום. בזכות העבודה האינטנסיבית נוקזו, זמן קצר לאחר הדליפה, אגמי הנפט שנקוו בתוך השמורה, אולם ערוצי הנחלים שהנפט זרם בהם כוסו במעטה שחור וקשיח, שאף נספג בקרקע. בבדיקה שנערכה על ידי המשרד להגנת הסביבה

זוהה זיהום עד לעומק של 22 מטר בתוך הקרקע. על מנת שלא לפגוע פגיעה נוספת בחי ובצומח בשמורה השאירה הרשות את הקרקע המזוהמת בערוצי הנחלים, אך החלה בחודשים האחרונים בטיפול ביולוגי בקרקע באמצעות חיידקים מפרקי נפט, טיפול שבמהלכו הופכים את הקרקע כדי להעשירה בחמצן הדרוש לחיידקים מפרקי הנפט. יעברו שנים רבות עד שהאזור יחזור לקדמותו, שנים שבהן אנו צופים שנחזה בדעיכת הצמחייה במקום.

נשרים ספרדים עושים עלייה

ביום חורפי נאה ושטוף שמש נפתח הכלוב הגדול בשמורת הטבע גמלא, ושלושה נשרים פרחו ממנו לטבע. שלושת הנשרים ששוחררו ב־21 בדצמבר 2015 הן נקבות בנות שנתיים-שלוש שאינן צבריות, אלא עולות חדשות מחבל קטלוניה שבספרד. הנשרים הגיעו לפני כחודשיים לישראל בטיסה מספרד והועברו לשמורת הטבע גמלא שבגולן, שם שוכנו בכלוב גדול ממדים, שממנו אפשר לצפות על הסביבה הטבעית וללמוד אותה. כחודש וחצי לאחר ששוכנו בו שוחררו הנשרים- הנקבות כשהם נושאים משדרים שיאפשרו לעקוב אחר התבססותם בארץ. הבאת הנשרים לארץ היא חלק מפרויקט הגדלת אוכלוסיית הנשרים בארץ, וקדמו לו העלאת עשרות נשרים מקפריסין ומארמניה, בסיוע קרן היסוד.

שירת האגם

שמורת החולה היא שמורת הטבע הראשונה שהוכרזה בישראל, המשמרת חלק מאגם וביצה שהיו בעמק החולה עד לשנות ה־50 של המאה ה־20. לאחר שיובש רוב העמק נותרה השמורה שריד אחרון למגוון בעלי החיים והצמחים. שטחה הצפוני של השמורה נשאר יבש שנים ארוכות, לבד מחורפים מסוימים, שבהם החזיק מי גשמים. בעקבות הסכמי אספקת מים חדשים עם רשות המים, יצא לדרך באביב 2015 פרויקט הצפת השטח הצפוני, שמומן על ידי רשות הטבע והגנים ורשות ניקוז ונחלים כנרת, ו־400 דונם הוצפו שוב וחברו לשטח הרטוב של שמורת הטבע החולה.

הצפת איזור חדש בשמורת הטבע החולה צילום מאיה ליפשיץ

שחרור הנשרים הספרדים בשמורת הטבע גמלא צילום אשר איבגי

סקר הים התיכון צילום אסף זבולוני

ממשק תפעולי טוב יותר, ויצירת בסיס להשוואה עתידית של מצבן עם המצב כיום. במטרה ליצור בסיס נתונים כזה, ערכנו סקר ביולוגי ימי ראשון בהיקפו ובסוגו בארץ בהובלת ד"ר רותי יהל, האקולוגית הימית של ים תיכון בחטיבת מדע ואנשי הים של רשות הטבע והגנים. לשם כך הוקמה קבוצה של יותר מ־40 חוקרים מובילים מאוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת חיפה, המכון לחקר ימים ואגמים, המארג והרשות. במשך ארבעה ימים רצופים באביב וארבעה ימים נוספים בסתיו 2015 נסקרו, בעבודת צלילה מאומצת, שמורות הטבע הימיות אכזיב, שקמונה, דור הבונים וגדור ואזורי ביקורת דומים בקרבתן. התוצאה היא תיעוד נרחב ובו זמני של דגים, חסרי חוליות ואצות באתרים אלה. ניתוח ראשוני של הנתונים מעיד, כי לשמורות תפקיד מכריע בשימור ערכי הטבע בים התיכון.

המדור מאת אגף ההסברה
ברשות הטבע והגנים